

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

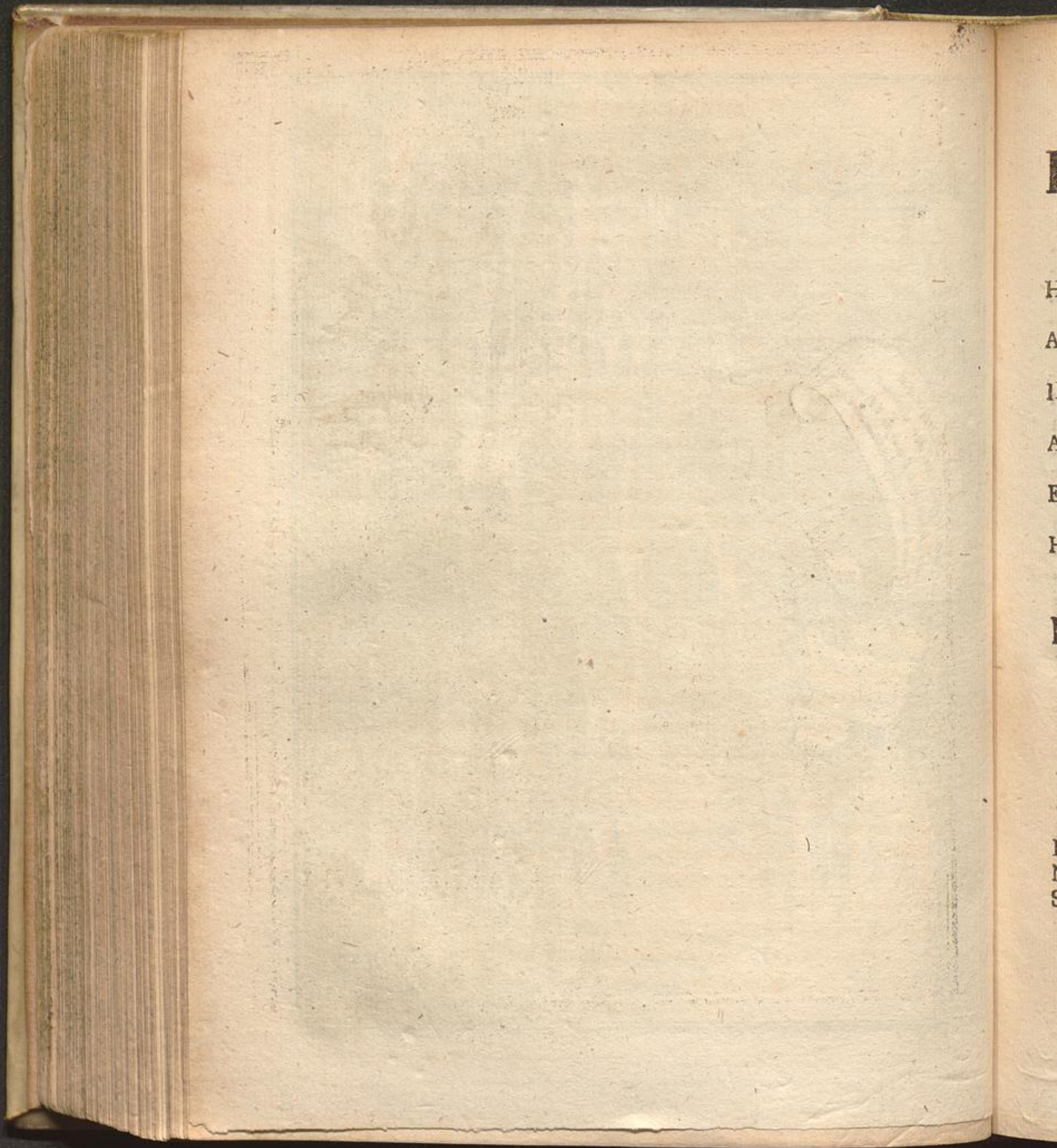
Francofurti ; Lipsiæ ; Norjbergæ, 1713

Luda ad Ambram.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29975

*Quia ad Ambrosam
 Nigro Inge an ter Enmer.
 Et sigla Brochinski 2. Enmer Sa. 3. Pyromus
 Et Gram. Armani. 5. sigla Skiani extra eptid.*

LUDA AD AMBRAM.

MEMORIÆ SACRUM

HIC. UBI. LUDA. VETUS. JUCUNDÆ. MARGINE. RIPÆ
 URBS. SEDET. ET. CULTOS. AMBRA. PERERRAT. AGROS
 AMBRONES. HABITASSE. FERUNT. QUOS. CIMBRICUS. OLIM
 MILITIÆ. SOCIOS. TRAXIT. IN. ARMA. FUROR
 ILLIS. ARMINII. SUCCEDENS. ARCE. PROPINQUA
 GENS. TENUIT. VALIDA. SCEPTRA. CHERUSCA. MANU
 ANNUA. DEINDE. PIO. CAROLUS. SACRA. MORE. FREQUENTANS
 NASCENTEM. COLUIT. SUPPLICE. VOCE. DEUM
 ET. SCHIDROBURGUM. PROPIUS. DUM SAXONA. BELLO
 FULMINAT. HOC. POSUIT. FRANCICA. CASTRA. LOCO
 HÆC. OLIM. DECORI. FUERINT. NUNC. PROXIMA. LUDAM
 CONCELEBRAT. NOTÆ. VENA. SALUBRIS. AQUÆ.

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
 RO. DE. FURSTENBERG

LUDÆ. AD. AMBRAM. PERANTIQUÆ. AMBRO-
 NUM. ET. CHERUSCORUM. SEDI. CAROLI. M. CA-
 STRIS. IN. QUIBUS. AN. DCCLXXXIV. CHRISTI. NA-
 TALEM. EGIT. ET. PYRMONTANÆ. ACIDULÆ
 VICINITATE. CELEBRATÆ

M. H. P

Z 2

NO.

N O T Æ.

I. **H**IC UBI LUDA VETUS.] *Ludam* seu *Lugdã* à Carolo M. illic castra metato, ad similitudinem *Lugduni* Galliarum, *Lugidunum* Saxonie appellatum esse, fingit Joannes Pideritius in Chron. Lippiensi pag. 205. Huic fabulæ aliam æquè incertam nominis originem attextit Joannes Seilerus in Chron. Pymontano ms. cap. 20. Verum nomen exhibet nobis vita Caroli M. apud Pithæum, ubi *villa Luidi* nuncupatur; quod in Annal. Canisii *Lutundi*, & apud Reginonem ad An. 784. *Linhidi* pro *Liuhidi* corruptum legitur. Vetus nomen tempore Immadi Episcopi Paderbornensis, qui An. 1052. cœpit, & An. 1076. desit, adhuc obtinuit, testes sunt literæ antiquæ, quæ sic habent. *Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, qualiter Wirinbertus cum consensu & laude filii justissimi heredis sui Bovonis. duo curtilia in pago Thietmelli & in villa Aldenthorpe. & XL. jugera & X. jugera in Remikenshusun. & insuper medietatem cujusdam sylvule in Bennenberge sanctæ Patherbrunnensi Ecclesia. & domino ac venerabili Immado ejusdem sedis Episcopo in proprium tradidit. legavit. concessit. ea videlicet ratione. ut prefatus Episcopus Immadus tres villas Odisthorp. Lavenhusun. Thesperi. ad Ecclesiam quæ in Odisthorpe sita & consecrata est terminaret. & in terminationem Episcopali banno terminaret. Quod ut firmitus ac magis ratum inconvulsisque permaneat. idem Wirinbertus Ecclesia quæ est in LIUITHI. & Widikindo presbytero de cujus parochia tres prefata villa sumpta sunt. ipso annuente & collaudante unum mansum in Ubbenbrocke in proprium tradidit. condonavit. Quod si prefatus Episcopus. vel aliquis successorum ejus terminationem hanc infringere. & predictas villas auferre voluerit. liberam habeat potestatem Wirinbertus vel heres ejus sua recipiendi. vel quod voluerit inde faciendi. Hi sunt testes. Bernhard. Ibo. Benno. Bernhard. Wiribrath. Thiammo & Wirinzo. Bescelin. Acelin. Brunig. Hocil. Ermindag. Ekbraht. Postea in divisione Sedium Archidiaconalium, Bernardo IV. Episcopo Paderbornensi per diocesim Paderbornensem facta, LUGETHE appellatur.*

Quan-

Quantum ex vetustis literarum monumentis licet colligere, primi hujus urbis domini fuere Comites de Hallermundt, & deinde nobiles Domini de Homburg; ex quibus Wernerus nobilis Dominus de Homburg An. 1003, filiam suam Adelheidam Sigefrido Comiti de Eberstein in matrimonium dedit, *Ludamque* dotem despondit. Quam longo post tempore Eberstenii possederunt, & Albertus Comes de Eberstein are alieno oppressus, An. 1212. Abbati Corbeiensi primò oblatam, sed per somnolentiam, ut ferunt, neglectam, Paderbornensi Episcopo vendidit Joannes Seilerus in Chron. Pymontano ms. cap. 21. & 22. Cæterùm graves ac diurnæ, de Comitatu Pymontano & Ludensi præfectura, cum Spiegelbergiis, Lippiensibus, Gleichiis, & Waldecensibus Comitibus subinde exortæ lites, quæ multo utrimque sanguine, ac damnis impensisque maximis steterant, faustis denique auspiciis An. 1668. compositæ, constabilitâ in Pymontanum Comitatum successione Paderbornensis Ecclesiæ, & omni Ludensis agri jurisdictione eidem transcriptâ, nunc tandem conquiescunt.

2. AMBRA PERERRAT AGROS.] *Emmera* major, ut distinguatur ab *Emmera* minore, qui in *Wersam* haud procul urbe Monasteriensi illabitur, sic ad An. 784. appellatur Astronomo apud Reuberum, Auctori vitæ Caroli M. apud Pithæum, Adelmo, Auctori Annal. Francicorum apud Canisium, Reginoni, & Poëtæ Anonymo. Accolis est *Emmer*, qui sub radicibus silvæ Teutoburgiensis ad *Langelandam* vicum in Paderbornensi diocesi oritur, & *Steinheimium*, *Schidram*, *Ludam* & arcem Pymontanam prætervectus, in *Visurgim* effunditur.

3. AMBRONES HABITASSE FERUNT.] Alii aliis terrarum oris *Ambrones* collocent; Nos cum Reinero Reineccio in commentario de origine Mysorum, & cum Joanne Pideritio in Chron. Lippiensi part. I. c. 6. ad *Ambra* nostratam illorum sedem ponimus, & ab *Ambra* denominatos censemus.

4. QUOS CIMBRICUS OLIM.] Florus lib. 3. cap. 3. & quotquot *Cimbrici* belli meminerunt, *Cimbrorum* in Italiam irruentium socios faciunt Teutones, qui *Ambronibus Ambra* accolis vicini, siquidem in diocesi Paderbornensi & Lippiensi Comitatu, *Teutoburgium*, & *Teutoburgiensem saltum* tenuerunt, & nomine suo donarunt, facile

in societatem hujus belli *Ambrones* pertraxerint, junctis copiis Italiam invasuri. Hi igitur *Ambrones*, *Cimbris* per Noricum Italiam aggredientibus, in Gallias deflexerunt, unâ cum Teutonis sociis suis aliâ viâ irrupturi. Sed, teste Plutarcho in Mario, ad Druentiam flumen, haud procul Aquis Sextiis, quas Teutoni tenebant, à Mario sunt deleti, cum ipsi soli Capionem, ac deinde Manlium Coss. unâ cum exercitu Romano jam antè profligassent.

5. ILLIS ARMINII SUCCEDENS ARCE PROPINQUA.] De Germanorum veterum consuetudine solum facilè crebroque mutandi, & de causis cur id facerent, ita Strabo l. 7. *Commune omnium est qui istis in locis degunt, facilis & expedita soli mutatio, ob tenuitatem vitus, & quod neque colunt agros, neque fructus recondunt: sed in castris habitant structurâ in unum diem constantibus, cibus eis à pecore plurimus, ut & Nomadibus: quorum etiam imitatione rebus suis in currus impositis facile cum pecore suo abeunt quò visum fuerit. Undè, vix invenies, ait Seneca de Consol. ad Helviam, ullam terram, quam etiam nunc indigena colant; permixta omnia & insititia sunt. Alius alii successit. Hic concupivit, quod alii fastidio fuit; unde ille expulerat, ejectus est.* Sic in *Ambronum* ad *Ambram* sedes Cherusci immigrarunt, quos etiam cis Visurgim habitasse, suprâ in notis ad cladem Varianam §. 15, ex Dione lib. 54. ostensum est, & ex ejusdem hist. l. 55. patet: *Drusum Chattorum fines ingressum, ad Sueviam usque processisse. Inde in Cheruscorum agros conversum Visurgimque transgressum, Albim usque penetrasse, cuncta depopulando.* Winkelmannus etiam in notitia veteris Westphaliæ lib. I. cap. 8. num. 105. *Nec dubium est, inquit, Arminium hîc sedem habuisse: extant enim adhuc reliquia arcis dictæ, die Harnesborg / ab Harminio propè Schier / versus Luidam oppidum.* vid. Annal. Stangevolii lib. I. Pideritium in Chron. Lippiensi. Certè arx ipsa, quæ vulgò *Hermingsburg* nominatur, etiamsi diruta, in altissimo monte, situ ad bellum opportuno, veteris munitionis vestigia adhuc ostentat, & Arminii nomine gloriatur: qui illam, *abscedentibus Romanis, & pulso Maroboduo*, teste Tacito lib. 2. Annalium, *regnum adfectans*, libertati popularium sibi adversæ, tanquam frænum imposuisse perhibetur. Hanc à Carolo M. everfam memorat Joan. Seilerus in Chron. Pyrm. ms. cap. 19. Pideritius autem in Chron. Lippiensi part.

part. 2. p. 206. falsò putat hoc in loco Irmensulam Saxoniam, & Heresburgum stetisse, quæ ad Dimolam erant indaganda.

6. ANNUA DEINDE PIO.] Id quod memoriæ prodidit vita Caroli M. apud Pithæum pag. 31. *Rex Carolus inivit consilium ut hiemis tempore ageret in Saxonia, & celebravit Natale in Kidrioburgi (aliàs Sknidnosburg in pago Waizawaga in villa LUIDI) super fluvium Ambra. Inde abiens in Saxoniam pervenit usque ad Rimia. Annal. Francor. apud Canisium: Ibi inuito consilio cum Francis, ut iterum tempore hiemis iter faceret Dominus Rex in Saxoniam, quod & ita factum est, & celebravit Natalem Domini juxta Kidrioburg in pago Wazzaganni supra fluvium Ambram in villa LUTUNDI. Regino in Chron. A. 784. Rex itaque consultis fidelibus, iteratò hiemis tempore Saxoniam intravit, & celebravit Natalem Domini juxta Kichrisburg Wizzagani, super fluvium Ambra, in Villa que dicitur LÏNHIDI.*

7. ET SCHIDROBURGUM.] Ita olim Schira, seu Schidra vetus locus in Comitatu Swalenbergenfi, nunc Lippiensi, inter Steinhemium & Ludam situs, vocabatur. Adelmus Benedictinus ad An. 784. *Rex autem congregato iterum exercitu, in Saxoniam profectus: celebratoque in castris Natalitio Domini die, supra Ambram fluvium in pago Huthagoe, juxta castrum Saxonum, quod dicitur SKIDROBURG, ad locum vocabulo Rimi, quo Wisura, & Waharna confluunt, populabundus accessit. Eadem verbis iisdem commemorat Astron. apud Reuberum; Poëta Anonym, ad An. 784.*

*Arva petens, juxta fluvium confederat Ambram,
Est ubi castellum, quod Skideronburg vocitatur.*

Porro hîc Carolum M. fundasse Ecclesiam Cathedralem, quæ tamen post per Brunonem & Tanquardum Saxones in Vallerseve super Ericam, & inde per Henricum primum in Vrose oppidum Northuringia, & tandem per Ottonem Magnum An. 967. Magdeburgum sit translata, testatur Chron. Mindense à Meibomio editum, Henricus de Hervordia, Joannes de Essendia, Rolevingius in lib. de laudibus antiquæ Saxonie, Hartmannus Scheidelius in Chron. & descriptione Magdeburgi, Pidericius in Chron. Lippiensi part. 2. pag. 206. Cleinsorgius in ms. Annal. Ecclesiast. Westphaliæ. Quemadmodum igitur Episcopatus hîc institutus, ex alio loco in alium migravit, & prorsus hodie evanuit, ut de eo,

&c

& similibus Germaniæ Ecclesiis illud Severi Imp. pro dolor! usurpare jam liceat, *Omnia sui & nihil.* ita etiam Schiram novam, veteri Schiræ proximam, opulentum Blombergenfis Monasterii Canonico-regularium S. Augustini prædium, Lippienses Comites in rem suam, hoc est, usum profanum converterunt. Piderit. in Chron. Lippiens. pag. 626. Heu pietas! heu prisca fides!

8. CONCELEBRAT NOTÆ VENA SALUBRIS AQUÆ.] Fontes Pyrmontanos describit Henricus de Hervordia in Cod. ms. de tempor. memor. ætat. 2. cap. 112. *In Westphalia quoque juxta oppidum, inquit, LUDE diœcesis Paderbornensis fons est, qui dicitur SACER FONS, de quo si quis pronus biberit, in faciem ejus exilit, & quasi expergi videtur. Ibidem est & alius fons, qui dicitur FONS BULLIENS. Iste quasi quadratus est de quatuor lateribus aequalibus; quolibet latere forte 12. pedum existente, & fundus subter rubeus ad pallorem declinans. Nil in ipsum influit nec effluit, sed continuè bullit & sonore, sic quòd adjunctum balista potest audiri. Propter ampullas magnas & viscosas in ipso jugiter elevatas & disruptas, perpetua est bullitionis.* Ita Henricus de Hervordia, qui An. 1370. defunctus, & An. 1377. jussu Caroli IV. Imperatoris Mindæ præsentis exhumatus, & honestiori loco denuò sepultus, Mindæ in templo Patrum Dominicanorum quiescit. Chron. Mindenensê à Meibomio editum p. 119. Postea An. 1556. *sacrum hunc fontem mirâ vi multis gravibusque morbis medendi inclaruisse, & magno externorum concursu celebratum narrat Joan. Seilerus in Chron. Pyrmont. ms. c. 3. & Joannes Gigas Medicus & Mathematicus insignis, ortu Ludensis, & Henricus Harius J. C. in descript. diœcesis Paderbornensis singulariter jam olim commendarunt. Quem etiam nunc salubritate nobilem, viri Principes ac Dynastæ complures, quotannis certatim frequentant, non exiguo accolarum & Ludensium præcipuo emolumento.*